

Քիմիա առարկայի հանրապետական օլիմպիադա 2022-2023թթ.

Մարզային փուլ

10-րդ դասարան

Տևողությունը՝ 180 րոպե

Լուծումներ և գնահատման սանդղակ

Քիմիական տարրերի պարբերական համակարգ

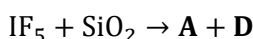
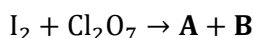
1																	18
1 H 1.008	2											13	14	15	16	17	2 He 4.003
3 Li 6.94	4 Be 9.01											5 B 10.81	6 C 12.01	7 N 14.01	8 O 16.00	9 F 19.00	10 Ne 20.18
11 Na 22.99	12 Mg 24.31	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13 Al 26.98	14 Si 28.09	15 P 30.97	16 S 32.06	17 Cl 35.45	18 Ar 39.95
19 K 39.10	20 Ca 40.08	21 Sc 44.96	22 Ti 47.87	23 V 50.94	24 Cr 52.00	25 Mn 54.94	26 Fe 55.85	27 Co 58.93	28 Ni 58.69	29 Cu 63.55	30 Zn 65.38	31 Ga 69.72	32 Ge 72.63	33 As 74.92	34 Se 78.97	35 Br 79.90	36 Kr 83.80
37 Rb 85.47	38 Sr 87.62	39 Y 88.91	40 Zr 91.22	41 Nb 92.91	42 Mo 95.95	43 Tc -	44 Ru 101.1	45 Rh 102.9	46 Pd 106.4	47 Ag 107.9	48 Cd 112.4	49 In 114.8	50 Sn 118.7	51 Sb 121.8	52 Te 127.6	53 I 126.9	54 Xe 131.3
55 Cs 132.9	56 Ba 137.3	57-71	72 Hf 178.5	73 Ta 180.9	74 W 183.8	75 Re 186.2	76 Os 190.2	77 Ir 192.2	78 Pt 195.1	79 Au 197.0	80 Hg 200.6	81 Tl 204.4	82 Pb 207.2	83 Bi 209.0	84 Po -	85 At -	86 Rn -
87 Fr -	88 Ra -	89-103	104 Rf -	105 Db -	106 Sg -	107 Bh -	108 Hs -	109 Mt -	110 Ds -	111 Rg -	112 Cn -	113 Nh -	114 Fl -	115 Mc -	116 Lv -	117 Ts -	118 Og -

57 La 138.9	58 Ce 140.1	59 Pr 140.9	60 Nd 144.2	61 Pm -	62 Sm 150.4	63 Eu 152.0	64 Gd 157.3	65 Tb 158.9	66 Dy 162.5	67 Ho 164.9	68 Er 167.3	69 Tm 168.9	70 Yb 173.0	71 Lu 175.0
89 Ac -	90 Th 232.0	91 Pa 231.0	92 U 238.0	93 Np -	94 Pu -	95 Am -	96 Cm -	97 Bk -	98 Cf -	99 Es -	100 Fm -	101 Md -	102 No -	103 Lr -

Խնդիր 10-1: Անհայտ միացությունը:

Հարց	1	2	3	4	Ընդհանուր
Միավոր	4	2	4	5	15
Գնահատական					

A նյութը սպիտակ փոշի է, այն կարելի է ստանալ ստորև ներկայացված փոխազդեցությունների միջոցով (ռեակցիաների հավասարումներում գործակիցները նշված չեն):

1. **Գրե՛ք** A, B, C և D նյութերի քիմիական բանաձևերը, եթե հայտնի է որ B-ն պարզ նյութ է:

A – I ₂ O ₅	B – Cl ₂	C – H ₂ O	D – SiF ₄
Յուրաքանչյուր նյութի համար 1-ական միավոր Ընդհանուր 4 միավոր			

Ավելցուկով վերցրած A նյութի միջով տաքացման պայմաններում անցկացրել են ածխածնի(II) օքսիդ պարունակող 168 մլ գազային խառնուրդ (ն. պ.): Ռեակցիայի արդյունքում անջատվել է 0.127գ յոդ:

2. **Գրե՛ք** A-ի և ածխածնի(II) օքսիդի միջև ընթացող ռեակցիայի հավասարումը:

$I_2O_5 + 5CO \rightarrow I_2 + 5CO_2$
Հավասարեցված՝ 2 միավոր, չհավասարեցված՝ 1 միավոր

3. **Հաշվե՛ք** ածխածնի(II) օքսիդի ծավալային բաժինը (%) սկզբնական գազային խառնուրդում:

$n(I_2) = \frac{0.127}{254} = 0.0005$ մոլ	1 միավոր
$n(CO) = 5 \times 0.0005 = 0.0025$ մոլ	1 միավոր
$V(CO) = 0.0025 \times 22.4 = 0.056$ լ = 56 մլ	1 միավոր
$\frac{56}{168} \times 100 = 34.52$ %	1 միավոր
Ընդհանուր 4 միավոր	

A նյութը շատ հիգրոսկոպիկ է: Այն գրեթե միշտ գոյություն ունի տարբեր աստիճանի հիդրատացված ձևերով : A-ի հիդրատացված նմուշը (A · xH₂O) չորացրել են մինչև հաստատուն զանգված: Տաքացնելուց հետո մնացել է մաքուր A-ն, իսկ զանգվածի կորուստը կազմել է 1.766 %:

4. **Հաշվե՛ք** A-ի հիդրատացված նմուշում x-ի արժեքը: Պատասխանը հիմնավորե՛ք հաշվարկով:

Ընդունենք չորացնելուց հետո ստացվել է 1 մոլ A՝ $(127 \times 2) + (5 \times 16) = 334$ գ

1 միավոր

$$\text{Տաքացնելիս անջատվել է } \left(\frac{334 \times 100}{100 - 1.766} \right) - 334 = 6 \text{ գ ջուր} \Rightarrow n(\text{H}_2\text{O}) = \frac{6}{18} = 0.333 \text{ մոլ}$$

2 միավոր

$$n(\text{H}_2\text{O}):n(\text{I}_2\text{O}_5) = 0.333:1 = 1:3 = \text{H}_2\text{O}:3\text{I}_2\text{O}_5 = \text{I}_2\text{O}_5 \cdot \frac{1}{3}\text{H}_2\text{O} \quad x = \frac{1}{3}$$

2 միավոր

Ընդհանուր՝ 5 միավոր

Խնդիր 10-2: Բարձրահալ մետաղը:

Հարց	1	2	3	4	5	6	7	8	Ընդհանուր
Միավոր	2	2	3	2	1	5	3	4	22
Գնահատական									

Վոլֆրամը կարծր, ծանր և ամենաբարձրահալ մետաղն է (հալ. ջերմ. 3422 °C):

1. **Հաշվե՛ք** վոլֆրամի մոլային ծավալը (սմ³/մոլ), եթե դրա խտությունը 19.25 գ/սմ³ է:

Հաշվենք, թե 1 սմ³-ը քանի մոլ վոլֆրամին է համապատասխանում.

$n = \frac{19.25}{183.84} = 0.1047 \text{ մոլ}$ 1 միավոր

$V_m = \frac{1}{0.1047} = 9.55 \text{ սմ}^3/\text{մոլ}$ 1 միավոր

Ընդհանուր՝ 2 միավոր

Վոլֆրամի համար բնութագրական են մի շարք օքսիդացման աստիճաններ՝ +2, +3, +4, +5, +6:

2. **Գրե՛ք** վոլֆրամի հիմնական և +6 օքսիդացման աստիճանում գտնվող վիճակների էլեկտրոնային կոնֆիգուրացիաները:

Հիմնական վիճակ՝ $[\text{Xe}]4f^{14}5d^46s^2$ 1 միավոր

+6 ՕՍ՝ $[\text{Xe}]4f^{14}$ 1 միավոր

Վոլֆրամը փոխազդում է հիմքերի հալույթների հետ՝ օքսիդիչների ներկայությամբ: Թթվածնի ներկայությամբ վոլֆրամի և նատրիումի հիդրօքսիդի հալույթի փոխազդեցությունից ստացվում է **B** աղը: **B**-ի և ծծմբական թթվի փոխազդեցությունից ստացում է **A** թթուն, որում վոլֆրամի զանգվածային բաժինը 73.58% է: **A** թթվի մոլեկուլը պարունակում է վոլֆրամի մեկ ատոմ:

3. **Գտե՛ք A** և **B** միացությունները: Պատասխանը հիմնավորե՛ք:

Հիմնավորում.

Ռեակցիայի էլանյութերից պարզ է, որ **A** թթուն վոլֆրամ պարունակող թթվածնավոր թթու է:

A նյութում վոլֆրամի զանգվածային բաժնից դրա մոլային զանգվածը ստացվում է 249.8 գ/մոլ, որը համապատասխանում է H₂WO₄-ին:

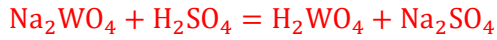
Հետևաբար՝ **A**-H₂WO₄, **B**-Na₂WO₄

Հիմնավորման համար 2 միավոր

A – H ₂ WO ₄ (0.5 միավոր)	B – Na ₂ WO ₄ (0.5 միավոր)

4. **Գրե՛ք** նկարագրված երկու ռեակցիաների հավասարումները:

$2W + 4NaOH + 3O_2 = Na_2WO_4 + 2H_2O$

Յուրաքանչյուրի համար 1 միավոր
Չհավասարեցված՝ 0.5 միավոր

5. **Լքե՛ք**, թե առաջին ռեակցիայում **B** աղը ստանալու համար թթվածինը նշված միացություններից որո՞վ կարելի է փոխարինել:

- NH₃
- HCl
- NaNO₃
- Ca(OH)₂

1 միավոր

Վոլֆրամը հեշտությամբ լուծվում է ազոտական և ֆտորաջրածնական թթուների 1:2.5 հարաբերությամբ խառնուրդում, առաջացնելով վոլֆրամ պարունակող **C** և **D** միացությունները, ազոտի(II) օքսիդ և ջուր: **C** և **D** միացություններում վոլֆրամը OՍ-ն +6 է, և այդ միացություններում վոլֆրամի մոլային բաժինները համապատասխանաբար հավասար են 0.143 և 0.167: **D** միացություն հնարավոր է ստանալ նաև **C** միացության և հավասարամոլյար ջրի փոխազդեցության արդյունքում:

6. **Գտե՛ք C** և **D** միացությունները, պատասխանը հիմնավորե՛ք:

Հիմնավորում.

C և **D** միացություններում վոլֆրամի մոլային բաժնից կարելի է ստանալ, որ

$\frac{1}{0.143} = 7, \frac{1}{0.167} = 6$, այսինքն **C** միացությունը ամենայն հավանականությամբ WX_6 տեսքի է: Ելնելով նրանից, որ HF-ը ռեակցիայի մեջ է մտնում մեծ քանակությամբ, իսկ W-ի OՍ-ն +6 է, հետևում է, որ **C** միացությունը WF_6 -ն է, իսկ դրա և ջրի 1:1 հարաբերությամբ փոխազդեցությունից առաջացած 6 ատոմ պարունակող միակ միացությունը WOF_4 -ն է:

Հիմնավորման համար 3 միավոր

C – WF_6 (1 միավոր)

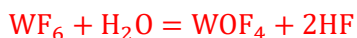
D – WOF_4 (1 միավոր)

Ընդհանուր՝ 5 միավոր

7. **Գրե՛ք** նկարագրված երկու ռեակցիաների հավասարումները:

2 միավոր (չհավասարեցված՝ 0.5 միավոր)

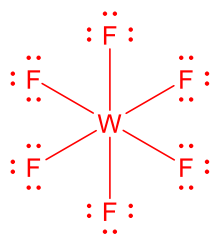

1 միավոր (չհավասարեցված՝ 0.5 միավոր)

Ընդհանուր՝ 3 միավոր

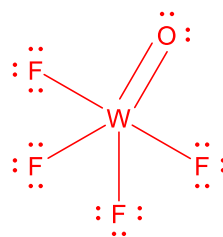
8. **Գտե՛ք C** և **D** միացությունների Լյուիսի կառուցվածքային բանաձևերը:

C

2 միավոր

D

2 միավոր

Խնդիր 10-3: Հիդրատի անալիզ:

Հարց	1	2	3	Ընդհանուր
Միավոր	5	2	6	13
Պահանջարկ				

Անհայտ մետաղի **A** քլորիդը հիմնականում հանդիպում է բյուրեղահիդրատի ձևով: Բյուրեղահիդրատը չորացնելու համար (*ռեակցիա 1*) օգտագործում են թիոնիլ քլորիդ (SOCl_2): **A** միացության մեջ մետաղի զանգվածային բաժինը 45.289% է: Այդ մետաղը իր արտաքին *d* էլեկտրոնային շերտում պարունակում է 8 էլեկտրոն: 1 մոլ բյուրեղահիդրատի չորացման համար անհրաժեշտ է 6 մոլ թիոնիլ քլորիդ:

1. **Գտե՛ք A** քլորիդը: Պատասխանը հիմնավորե՛ք հաշվարկով:

Հաշվարկ.

Նշանակենք **A**-ի բանաձևը MCl_n : Փորձելով բոլոր հնարավոր տարբերակները.

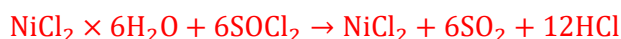
$$\omega(\text{M}) = 0.45289 = \frac{A_r(\text{M})}{A_r(\text{M}) + nA_r(\text{Cl})}$$

Պարզում ենք որ, երբ $n = 2$, $A_r(\text{M}) = 58.693$

Ելնելով A_r -ի ստացված արժեքից, մետաղը կարող է լինել Ni կամ Co, բայց քանի որ մետաղի *d* վալենտային շերտում կա 8 էլեկտրոն, հետևում է, որ **A** – NiCl_2

5 միավոր

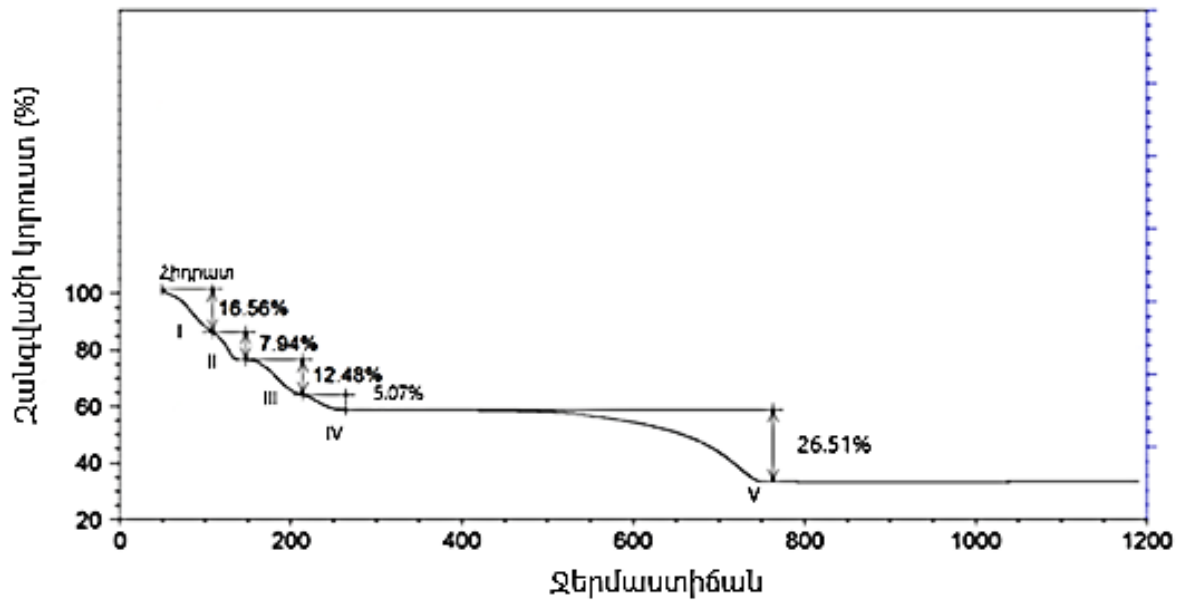
2. **Գրե՛ք** բյուրեղահիդրատի չորացման ռեակցիայի հավասարումը (*ռեակցիա 1*):

Հավասարեցված՝ 2 միավոր

Չհավասարեցված՝ 1 միավոր

Ստորև ներկայացված է բյուրեղահիդրատի քայքայման թերմոգրավիմետրիկ (TG) կորը: Անալիզի ընթացքում ստացվում են I-IV բյուրեղահիդրատները, իսկ վերջում ստացվում է V բինար միացությունը: Թերմոգրավիմետրիկ անալիզը իրականացվել է օդի միջավայրում: Կորի վրա նշված են զանգվածի կորուստները՝ արտահայտված %-ներով:

3. **Գրե՛ք** I-IV բյուրեղահիդրատների և V միացության քիմիական բանաձևերը: Պատասխանը հիմնավորե՛ք հաշվարկով: Բյուրեղահիդրատներում ջրի գործակիցն արտահայտեք հազարերորդական ճշտությամբ:

Հաշվարկ.

$$M(\text{NiCl}_2 \times 6\text{H}_2\text{O}) = 237.593$$

$$M(\text{NiCl}_2 \times 6\text{H}_2\text{O}) - M(\text{I}) = 237.593 \times 0.1656 = 39.345 (2.185 \text{ H}_2\text{O}) \Rightarrow \text{I} - \text{NiCl}_2 \times 3.815\text{H}_2\text{O}$$

$$M(\text{I}) - M(\text{II}) = 237.593 \times 0.0794 = 18.864 (1.048 \text{ H}_2\text{O}) \Rightarrow \text{II} - \text{NiCl}_2 \times 2.767\text{H}_2\text{O}$$

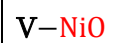
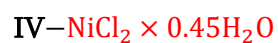
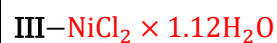
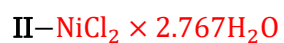
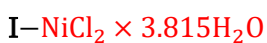
$$M(\text{II}) - M(\text{III}) = 237.593 \times 0.1248 = 29.651 (1.647 \text{ H}_2\text{O}) \Rightarrow \text{III} - \text{NiCl}_2 \times 1.12\text{H}_2\text{O}$$

$$M(\text{III}) - M(\text{IV}) = 237.593 \times 0.0507 = 12.046 (0.669 \text{ H}_2\text{O}) \Rightarrow \text{IV} - \text{NiCl}_2 \times 0.45\text{H}_2\text{O}$$

$$M(\text{IV}) - M(\text{V}) = 237.593 \times 0.2651 = 62.98$$

$$(2\text{Cl} + 0.45\text{H}_2\text{O}) = 79$$

$$79 - 62.98 = 16.02 (\text{O}) \Rightarrow \text{V} - \text{NiO}$$

Ընդունելի են տրված պատասխանից $\pm 5\%$ շեղմամբ ստացված արժեքները

Յուրաքանչյուր բյուրեղահիդրատի համար՝ 1-ական միավոր

V միացության համար՝ 2 միավոր

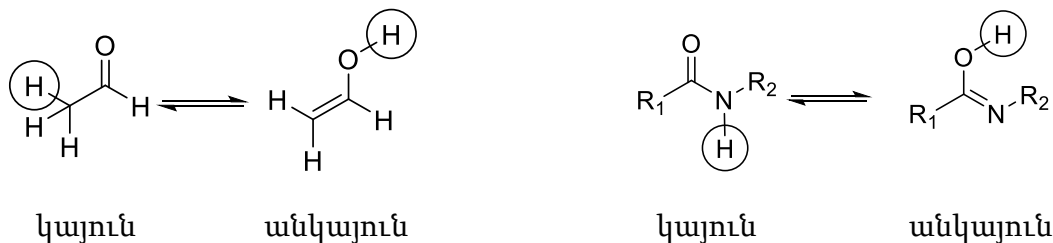
Ընդհանուր՝ 6 միավոր

Խնդիր 10-4: Իզոմերիա և տաուտոմերիա:

Հարց	1	2	3	4	Ընդհանուր
Միավոր	2	3	2	7	14
Գնահատական					

Տաուտոմերիան իզոմերիայի տեսակ է, որի դեպքում մոլեկուլի հնարավոր երկու կամ ավելի իզոմերները հեշտությամբ փոխարկվում են մեկը մյուսի: Տաուտոմերիան հիմնականում պայմանավորված է պրոտոնի տեղաշարժով: Ստորև ներկայացված է տաուտոմերիայի 2 օրինակ, որտեղ համեմատած է տաուտոմեր ձևերի կայունությունը:

1. **Նշե՛ք** այն միացություն(ներ)ը, որը(որոնք) ունի(ունեն) կրկնակի կապի տեղափոխությամբ պայմանավորված տաուտոմեր(ներ):

Յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխանի համար՝ 1 միավոր
Յուրաքանչյուր սխալ պատասխանի համար հանել 1 միավոր
Նվազագույն միավորների թիվը՝ 0 միավոր
Ընդհանուր՝ 2 միավոր

2. **Գծե՛ք** բութան-2-ոնի կառուցվածքին համապատասխանող 3 տաուտոմեր ձևերի կառուցվածքները:

1 միավոր	Ընդունելի է նաև ցիս-կառուցվածքային բանաձևը 1 միավոր	1 միավոր

A միացությունը, որի էմպիրիկ բանաձևը համապատասխանում է իրականին, ըստ զանգվածի պարունակում է 62.08% ածխածին, 10.34% ջրածին և 27.58% թթվածին:

3. **Գրե՛ք** անհայտ միացության էմպիրիկ բանաձևը: Պատասխանը հիմնավորե՛ք հաշվարկով:

Միացությունում ածխածնի ջրածնի թթվածնի մոլային հարաբերությունը հավասար է՝

$$n(\text{C}):n(\text{H}):n(\text{O}) = \frac{62.08}{12} : \frac{10.34}{1} : \frac{27.58}{16} = 5.17:10.34:1.72 = 3:6:1$$

Քանի որ միացության էմպիրիկ բանաձևը համապատասխանում է իրականին, հետևում է՝
միացության էմպիրիկ բանաձևն է $\text{C}_3\text{H}_6\text{O}$:

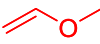

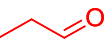

Հաշվարկի համար՝ 1.5 միավոր

Էմպիրիկ բանաձևի համար՝ 0.5 միավոր

Ընդհանուր՝ 2 միավոր

A միացության բանաձևին համապատասխանում է 7 կայուն կառուցվածք (ստերեոիզոմերները և տաուտոմերներն անտեսել):

4. **Գծե՛ք A** միացության բոլոր իզոմերների կառուցվածքային բանաձևերը:

1 միավոր	1 միավոր
1 միավոր	1 միավոր
1 միավոր	1 միավոր
1 միավոր	